

Доведено, що запропоновані підходи до розробки методики моделювання свідчать про її придатність для використання як основи для постановки й виконання завдань оптимального керування обраними процесами й дають можливість використовувати в системі підтримки прийняття рішень під час управління процесами на державному рівні.

Подальше дослідження буде спрямовано на використання створеної методики моделювання як основи для постановки й виконання завдань оптимального керування обраними процесами, а також для застосування в системі підтримки прийняття рішень під час управління процесами на державному рівні.

Список використаних джерел:

1. Арсеньев Ю. Н. Принятие решений: интегрированные интеллектуальные системы / Арсеньев Ю. Н., Шелобаев С. И., Давыдова Т. Ю. – М. : Юнити, 2003. – 270 с.
2. Интриллигатор М. Математические методы оптимизации и экономическая теория / Интриллигатор М. – М. : Айрис-пресс, 2003. – 576 с.
3. Черноруцкий И. Г. Методы оптимизации и принятия решений / Черноруцкий И. Г. – СПб. : Лань, 2001. – 384 с.
4. Бідюк П. І. Часові ряди: моделювання і прогнозування / Бідюк П. І., Савенков О. І., Баклан І. В. – К. : ЕКМО, 2003. – 141 с.
5. Дрейпер Н. Прикладной регрессионный анализ / Н. Дрейпер, Г. Смит. – М. : Финансы и статистика, 1986. – Т. 2. – 366 с.

УДК 352/354(477)

А. В. Решетніченко, доктор філософських наук,
професор кафедри філософії та соціально-
політичних дисциплін Академії митної служби України
О. Б. Кірєєва, кандидат наук з державного
управління, доцент кафедри філософії, соціології
державного управління Дніпропетровського
регіонального інституту державного управління
Національної академії державного управління
при Президентові України

КЛАСТЕРИЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ПРОЦЕСІВ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ

Розроблено кластерну архітектуру гносеологічних механізмів розвитку суспільства, системної організації буття, гуманістичної концепції управління та моделі картини світу як засобів стратегічного розвитку цивілізації.

Ключові слова: *суб'єкт управління; кластер; архітектура; універсум; механізми розвитку.*

Cluster architectonics of gnosiological mechanisms of development of society is worked out, system organization of life, humanism conception of management and model of the world picture as facilities of strategic development of civilization.

Key words: *management subject; cluster; architectonics; universum; mechanisms of development.*

© А. В. Решетніченко, О. Б. Кірєєва

Постановка проблеми (постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями). Прискорення темпів глобалізації суспільства ставить перспективи подальших трансформацій окремих країн, їх союзів та альянсів у пряму залежність від обраних стратегій розвитку. Євроінтеграційні устремління України потребують виваженої оцінки шляхів стратегічного розвитку як самої Європи, так і інших країн світу. Тому слушно порушити проблему про те, які ж саме концептуальні, методологічні та праксеологічні підходи становлять базові основи стратегічного розвитку Європейського Союзу. Не менш важливе також питання про те, як співвідносяться між собою стратегічні цілі України, ЄС та світової спільноти. Невже Україна навічно приречена пасти задніх і надалі плентатися у хвості соціального прогресу?

Аналіз останніх досліджень і публікацій (аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття). Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що не тільки концептуальні, але й методологічні та суто практичні основи стратегічного розвитку наукові кола, владні, економічні та політичні структури ЄС пов'язують із кластерним підходом, мету і завдання якого викладено в "Європейському Кластерному Меморандумі", прийнятому 28 січня 2008 р. у Стокгольмі [1]. Головне завдання кластеризації полягає в тому, щоб обігнати США та Японію в темпах економічного зростання шляхом кооперації схожих за напрямками діяльності компаній, досягнення яких мають суттєво прискорюватися за рахунок використання інноваційних технологій. Що ж стосується конкретних механізмів кластеризації, то вони становлять різні форми цифрування економічного простору, мета яких – індикативна оцінка суб'єктів промислового розвитку [2–5].

Очевидні за останні роки загострення суперечностей як у країнах ЄС, так і на інших континентах потребують відповіді на питання, а чи дійсно спроможний кластерний підхід до розв'язання проблем стратегічного розвитку як самого ЄС, так і України? На наш погляд, в існуючому в країнах ЄС вигляді кластерний підхід є ймовірніше засобом штучного провокування і загострення суперечностей суспільного розвитку, ніж дійовим механізмом управління процесами стратегічного розвитку. Спробуємо детальніше розібратись у подібних причинах.

Перша причина полягає у фактичній відсутності світоглядно, концептуально й методологічно спроможних підходів до обґрунтування сутності базових засад управління процесами стратегічного розвитку. У зв'язку з цим поняття "кластер" нічим не відрізняється від цілого ряду інших часткових і суперечливих у своїй основі понять як основи управління процесами суспільного розвитку. Достатньо пригадати не менш претензійні, ніж кластери, поняття груп, які також розглядалися не менше ніж "вихідні елементи атомарної структури суспільства" (Ф. Знанецький). Те саме можна сказати і про запропоновану Г. Зіммеlem теорію "мережної будови суспільства", основу якої мали б становити стосунки між людьми у сфері виробництва, права, економіки та культури.

Аналогічні за змістом підходи базувались на обґрунтуванні також претензійних теорій референтних груп (М. Шериф, Т. Шибутані, І. С. Кон), ролей (Р. Лінтон, Дж. Мід), уявлень про "мережі інтеракціоністських світів" (А. Строс, Т. Кун, Т. Паргленд, К. Бьорк) та інших різноманітних позитивістських, прагматичних, біхевіористичних, психоаналітичних та герменевтичних підходах.

Якщо зазначені вище та одночасно з ними запропоновані ідеї "структуралізму" (Б. Рассел), "інституціоналізму" (Г. Спенсер, Е. Дюркгейм, Т. Веблен), "системного підходу" (О. О. Богданов, Л. Берталанфі) дійсно формували підвалини нової, продуктивно орієнтованої методології пізнання й управління процесами стратегічного розвитку суспільства, то від деяких асоціальних за своєю суттю теорій суспільство й досі ще не може оговтатись. Насамперед, це стосується теорій так званої "генетичної нерівноцінності" (Ж. А. Гобіно), які стали передумовою формування расистської, фашистської ідеології та багато в чому з ними

пов'язаних теорій про визначальну роль еліт у життєдіяльності суспільства (В. Парето, Г. Моска, Р. Міхельс).

Особливо небезпечні спроби під виглядом “кластерів” протягнути закладені не тільки Ж. А. Гобіно, але й К. Марксом та Р. Дарендорфом ідеї “боротьби” та “зіткнення протилежностей”, сутність яких зводиться до насадження політичної, економічної та правової диктатури одного типу кластерів (як своєрідних елітаризованих класів) над іншими як головної умови формування тоталітарних режимів.

Кластеризація теоретичних підходів сучасного Заходу багато в чому нагадує пошуки теоретичної альтернативи філософії марксизму шляхом розбудови спочатку “індустріального суспільства” (Р. Арон), а згодом і “постіндустріального” (Д. Белл), “технотронного” (З. Бжезинський) та “надіндустріального” або ж “інформаційного суспільства” (О. Тоффлер), орієнтованого на забезпечення умов існування “золотого мільярда”. Подібно до згаданих підходів ідеї кластеризації процесів суспільного розвитку також зводяться, по суті, до абсолютизації: технічного рівня виробництва; галузевого поділу праці; споживання інформаційних ресурсів.

Звісна річ, що подібні підходи слід зарахувати до методологічно редукованих, увесь теоретичний пафос яких зводиться до отождоження “демократії” лише з “ринковим типом відносин”. Подібні прибічники ідеології “індустріалізації” зводять соціальну й духовну сутність особи та соціальних спільнот до примітивного утилітарного споживання матеріальних, інформаційних чи технічних благ. Що ж стосується головних завдань як окремо взятої особи, так і соціальних спільнот, то вони, на їх думку, зводяться до дій за принципом “виживає сильніший” з метою обов'язкового отримання прибутку, який і виступає головним мірилом “успіху”, “кар'єри” чи “соціального прогресу”. Позбавлені будь-яких ознак духовності, моралі та культури, подібні гіперкомерціалізовані погляди не можна назвати ні теорією, ні навіть чимось узагалі пристойним, оскільки головну мету подібних алогічних екзерсисів спрямовано на неприкрите виправдання повного й незаперечного домінування інтересів декількох в Україні та близько трьох сотень кланово-олігархічних угруповань у світі, які контролюють 60–80 % капіталів як власних країн, так і Європи та світу в цілому [6]. Виступаючи кишеньковими рупорами олігархічного капіталу, такі горе-теоретики беззастережно ратують за правомірність технократичних, фаталістичних, нарцисичних, хаотизованих, схоластичних, ситуаційних та їм подібних часткових підходів, які цілеспрямовано відволікають як наукову й освітню еліту, так і всю світову спільноту від головного – відповіді на питання про сутність управління частиною на основі уявлень про механізми розвитку цілого.

Мета статті (формулювання цілей статті (постановка завдання) полягає в обґрунтуванні концептуальної спроможності базових теоретико-методологічних складових кластерного підходу як системи дійових праксеологічних інструментів підвищення рівня та якості життя населення України, країн – членів ЄС та світового простору в процесах стратегічного розвитку суспільства.

Виклад основного матеріалу (виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів). На відміну від розглянутих вище часткових, фрагментарних та редукованих підходів, які, безумовно, дискредитують ідею кластеризації, ми пропонуємо широке розуміння як предметної області кластеризації, так і базових законів, принципів та механізмів їх практичної реалізації, що зможе перетворити кластерний підхід на систему надзвичайно ефективних інструментів стратегічного управління процесами підвищення рівня та якості життя населення. Для цього слід підкреслити, що ідея та принципи кластеризації процесів стратегічного розвитку суспільства можуть мати чудову пізнавальну та управлінську перспективу за умови розуміння їх природи як таких *автономних одиниць внутрішньої організації цілого, котрі одночасно являють собою цілісні системи, складені з окремих одиниць*. Подібна методологія дозволяє розглядати кластери як найефективніші засоби управління процесами формування, становлення і змін як самих суб'єктів управління, так і властивих їм якісно різних видів універсуму. Спеціально розглянуте

Теорія та історія державного управління

нами поняття універсуму [7; 8] свою управлінську природу розкриває за допомогою ознак “єдності”, “цілісності”, “потенціалу” суб’єктів управлінської діяльності, поданих у вигляді системно впорядкованих рушійних, інформаційних, енергетичних, психологічних, соціокультурних та духовних чинників, які в буденному житті нерідко називають полем, аурую, сферою, захисною оболонкою, енергетичним або духовним потенціалом.

На нашу думку, кластерне моделювання процесів розвитку суб’єктів управлінської діяльності має передбачати, виділення та обґрунтування найвагоміших для розвитку не тільки окремої людини, держави та суспільства, але й природи в цілому чинників та параметрів їх становлення і змін. Лише за умови дотримання цих вимог кластер зможе розкрити *ключові форми прямих і зворотних зв’язків між частиною і цілим у динаміці розвитку*. Тому провідна методологічна роль кластера має полягати не стільки у значущості самого по собі виду, типу, класу або груп певним чином упорядкованих ознак, скільки в *обґрунтуванні визначальних онтологічних і гносеологічних детермінант розвитку суб’єктів управлінської діяльності*. Успішним та ефективним управління й самоврядування може бути лише там і за таких умов, де органи влади здатні не тільки усвідомлювати, а також урахувувати в повсякденній практичній діяльності, а особливо під час формування стратегій подальшого розвитку, як реальний стан, так і особливо потенційні можливості суб’єктів соціального буття.

Подібні методологічні вимоги акцентують увагу дослідників на пошуку найвагоміших чинників розвитку теоретичних основ самої управлінської діяльності, а також онтологічних і гносеологічних засад розвитку об’єктивних детермінант суб’єктів управлінської діяльності. На нашу думку, в такому разі слід говорити не стільки про обґрунтування самих по собі кластерів спеціального, загального та глобального характеру, скільки про пошук та визначення характеру зв’язків між вихідними одиницями кластерного аналізу. Першу групу підходів до визначення теоретичних кластерів аналізу корелятивних зв’язків між об’єктивними законами розвитку суспільства і відповідними типами базових чинників детермінації діяльності суб’єктів управління ілюструє модель кластерної архітекτονіки гносеологічних механізмів розвитку суспільства (табл. 1) [9–12].

Таблиця 1

Кластерна архітектоніка гносеологічних механізмів розвитку суспільства

Характер історичного процесу	Тип світогляду	Тип освіти	Тип права	Тип управління	Тип політики	Тип державного устрою
Прото-соціум	Анімічно-фетишистський	Сензитивна	Примусове	Харизматичне	Охлократична	–
Античність	Натуралістичний	Гармонічна	Звичаєве	Авторитарне	Аристократична	Монархія
Середньовіччя	Теократичний	Схоластична	Патріархальне	Ідеологічне	Абсолютистська	Абсолютна монархія
Відродження і Нові часи	Раціоналістичний	Природнича	Адміністративне	Бюрократичне	Буржуазна	Конституційна монархія
Сучасність	Плюралістичний	Утилітаризована	Цивільне	Демократичне	Олігархічна	Республіка
Майбутнє	Гуманоцентричний	Глобалізована	Універсальне	Гуманістичне	Публічна	Громадянське суспільство

Модель, яку ми пропонуємо, принципово відрізняється від згаданих раніше лінійних і, по суті, редукованих уявлень про генезу соціуму та про механізми обумовленості процесів розвитку суб'єктів управлінської діяльності законами об'єктивного розвитку самого суспільства. Базові елементи кластера практично виключають як недооцінювання кожного з попередніх етапів розвитку суспільства, так і значущість тих вимог, які майбутнє вже нині ставить до всіх без винятку суб'єктів управлінської діяльності. При цьому не слід забувати, що кожний із суб'єктів управління був, є, й надалі залишатиметься носієм ознак цілісного за своєю природою універсуму світоглядних, освітніх, правових, політичних та інших соціокультурних чинників детермінації відповідних типів управлінської діяльності. Запропонована модель дає реальну змогу дослідникам предметніше аналізувати не тільки досягнуті, але й перспективні рівні розвитку суб'єктів управління, спираючись на вихідні одиниці кластера як на такі показники, що на практиці здатні виконувати роль конкретних індикаторів і практичних засобів оптимізації управлінської діяльності.

Якісно складнішою і принципово відмінною від традиційних підходів є наша кластерна модель системної організації актуального буття, побудована на основі мультимодальної логіки. Переваги нашого підходу дозволяють не тільки ранжувати кластери за нижчими, середніми та вищими рівнями організації буття, а й виділяти раціональні та ірраціональні механізми фреймування фазних (швидкоплинних), етапних та стадіальних кластерів регламентації діяльності суб'єктів буття.

Запропонований підхід долає методологічні вади багатьох невдалих спроб розкрити сутність системного підходу за рахунок уведення:

– багатовимірної структурної будови вихідних елементів для кожного з рівнів організації світобудови;

– математичної форми прояву закону “роздвоєння єдиного”;

– мікро- та макроскопічних рівнів організації суб'єктів управлінської діяльності [13, 7–18].

Діалектично поєднані між собою вихідні елементи кожного з рівнів організації актуального буття наочно ілюструють механізми кластерної архітектоніки факторів детермінації процесів становлення і змін суб'єктів управлінської діяльності. Як приклад можна розглянути проблеми становлення і змін харизматичних складових управлінської діяльності. Розкрити їх природу поза межами формування підсистем сили, витривалості, мужності та волі, що містять велику кількість біхевіористично впорядкованих елементів, фрагментів та сегментів успішної діяльності щодо забезпечення збереження та подальшого розвитку первинних соціальних спільнот, навряд чи вдалося б без складно організованого енергетичного забезпечення суб'єктів буття, які й визначали можливості потенційних форм зв'язку суб'єктів управлінської діяльності. Діалектичний характер базових одиниць кластерів середнього рівня сприяв розвитку психофізіологічних та соціокультурних чинників, які на вищому рівні організації сприяли розвитку інституціонально орієнтованих етатичних і духовних констант регуляції діяльності суб'єктів управління (табл. 2).

Наступний тип кластерної моделі ставить за мету розкрити архітектоніку принципово нової, гуманістичної за своєю природою концепції організації управлінської діяльності. Попередні роки незалежності дали суспільству беззаперечні підстави усвідомити, що задекларований державою курс на ринкові реформи з метою розбудови інститутів демократії – це не більше ніж “дешевий фіговий листок”, який навіть не прагне прикрити вульгарний фізичний, моральний та духовний геноцид власного народу. Україна щодо цього не виняток, бо в інших країнах світу також беззастережно домінує мафіозно структурований кланово-олігархічний капітал, природа отримання та використання якого будується, як правило, на діях аморального та кримінального характеру.

Кластерна модель системної організації актуального буття

Рівень організації буття	Ранг	Раціональні кластери	Ірраціональні кластери	Ранг	Характер процесу
Нижчий	1	Елемент	Імпульс	1	Фазний
	2	Сегмент	Заряд	09	
	3	Фрагмент	Сила	08	
	4	Підсистема	Валентність	07	
Середній	5	Сенсор	Акт	06	Етапний
	6	Психіка	Мотив	05	
	7	Суб'єкт соціуму	Мета	04	
	8	Інститут	Сенс	03	
Вищий	9	Держава	Ідея	02	Стадіальний
	10	Континент	Потенціал	01	

Одна з головних причин цього – грубе витіснення базових ідей, законів, механізмів державного управління і місцевого самоврядування абсолютною монополією на владу з боку вузького кола представників псевдо- та квазіполітичної еліти. Підмінивши поняття реальних політичних інститутів монополією на владу з боку кишенькових партій та корумпованих ними представників інших гілок влади, головні клани країни стратегію розвитку вбачають у безкарному привласненні людських, виробничих, сільськогосподарських, фінансових та природних ресурсів.

Інша, не менш вагома, на наш погляд, причина полягає в недостатній зрілості сучасних управлінських теорій і нездатності сучасної науки запропонувати надійну і, головне, результативну систему державного управління та місцевого самоврядування. З метою розробки саме такої концепції ми провели аналіз найвідоміших управлінських теорій. До головних належать популярні з кінця XIX до 20-х рр. XX ст. ідеї “наукової школи управління”, створеної працями Ф. Тейлора, Г. Гантта, які вперше заговорили про необхідність виділення управління в самостійну галузь наукового пізнання, застосування в управлінні наукових методів та дбайливого ставлення до робітників.

Засновники “класичної адміністративної школи управління” (1920–1950) А. Файоль, Л. Урвик, Дж. Д. Муні, А. П. Слоун уперше запропонували систему універсальних принципів управління, які здатні, на їхню думку, привести до успіху будь-яку компанію чи установу незалежно від сфери діяльності та доходів. Так, 14 принципів Анрі Файоля й нині дуже цікаві, хоча, ототожнивши поняття “управління” та “бізнес”, засновники школи так і не побачили різниці між принципами окремими, спеціальними і принципами загального та глобального характеру.

Е. Мейо та А. Маслоу започаткували у 30–50-ті рр. XX ст. “школу людських стосунків”, що відкрила соціальну природу стосунків між керівниками і підлеглими, порушила проблему підготовки фахівців у системі соціальних відносин. Сформований у надрах цієї школи у 50-ті рр. XX ст. “соціально-психологічний підхід” зацентрував увагу на усвідомленні впливу на якість та ефективність управління таких понять, як “мотивація”, “взаємодія”, “комунікації”, “партнерство”, “лідерство”, “авторитет”, “імідж”, “престиж”, “стилі поведінки” та “методи управлінської діяльності”. У подальшому цей напрямок протягом 80–90-х рр. XX ст. став досить могутньою хвилею “соціологістського напрямку” в управлінні, якому впродовж останніх десятиліть активно протидіяла “школа наукового управління”,

що пов'язувала підвищення якості та ефективності управління із запровадженням розгалуженої системи методів інженерних розрахунків, процесів комп'ютеризації, економічного аналізу, математичного моделювання, наукового планування, зокрема на основі різних мереж, локусів та інших засад тактичної й стратегічної організації діяльності. Однак властива цьому підходу надмірна формалізація підходів та конформатизація зв'язків сприяла формуванню нового процесуального підходу в управлінні.

Появі процесуального підходу передувала ідея детального опису функцій діяльності керівників, які, на думку авторів, мали б повністю розкрити структуру й динаміку, характер і сутність управління. До цих базових управлінських функцій дослідники зараховували, зокрема, поняття “прогнозування”, “планування”, “організація”, “розпорядництво”, “координація” і “контроль” діяльності [14, 71].

Спроби “розкласти” управлінський процес на ряд взаємозалежних дій дозволяли краще зрозуміти мінливу, динамічну природу певних “елементів”, “підсистем” чи “структур”, які в подальшому стали основою нових самостійних напрямків пізнання. Так, засновники “системного підходу” універсальними підсистемами управління будь-якими видами діяльності вважали чотири основні елементи: планування, організацію, управління, зв'язок.

Майже неосяжна спеціальна література з часом зараховує до “системних” не менш важливі елементи управлінської діяльності, наприклад: розпорядництво, мотивацію, керівництво, комунікацію, дослідження, оцінку, аналіз, прийняття рішень, кінцеві результати, добір персоналу, представництво тощо. Суперечності серед прибічників системного підходу полягають у різному баченні тих базових “наборів” вихідних елементів управлінської діяльності, які, мають становити принципово різні за конфігурацією та змістом управлінські “системи”. Не менше суперечностей викликають підходи до розуміння соціального контексту понять систем “відкритого” та “закритого” типу. Не витримують ніякої критики й погляди на процеси кібернетизації систем управління за примітивною тризначною формулою: “вхід–управління–вихід”. Як відомо, сама по собі корекція лише наслідків так званої “сукупної” управлінської діяльності за підсумками отримання прибутків чи кінцевого покращання якості продукції або послуг аж ніяк не виключає протиправні та асоціальні форми використання людського потенціалу.

Великі розбіжності між представниками різних за формою та змістом “системних підходів” сприяли дуже швидкому поширенню постмодерністських поглядів на стосунки між суб'єктами та об'єктами управлінської діяльності, що призвело до використання поняття “ситуація”, “ситуативність” як центрального елементу доктрин управлінської діяльності [15].

Підкреслюючи унікальну природу зовнішніх обставин і специфіку внутрішніх умов суб'єкта управління, прихильники ситуаційного підходу пов'язували ефективність управління з “професійністю” керівника, його здатністю обрати “кращі елементи з різних систем”, умінням “правильно інтерпретувати ситуацію” та дібрати “потрібні методи” досягнення мети. Залишаючи відкритими питання про критерії як управлінського професіоналізму, так і про ознаки “кращих елементів”, прибічники “ситуаційних підходів” демонструють повну некомпетентність, підміняючи методологічні вимоги герменевтикою, і деякі корумповані керівники успішно використовують кримінальні прийоми й методи для наповнення власних кишень та гаманців, при цьому віртуозно прикриваючись дешевою софістикою.

Дуже цікавим і перспективним дітищем другої половини ХХ ст. став “евристичний підхід”, який наголошує на необхідності використання в управлінні елементів творчості, розвитку мистецтва управлінської діяльності та використання новітніх методів. Значно поживавивши процеси ведення переговорів, реалізацію представницьких функцій та вимоги до формування управлінських команд на практиці, цей підхід нерідко дискредитується бездарними керівниками, які не оволоділи навіть арсеналом обов'язкових методів, технологій та

підходів до раціоналізації управлінської діяльності. Підміняючи власну некомпетентність зверненням до “інтуїції”, “передчуттів”, “здорового глузду” та інших псевдоевристичних підходів, вони завдають шкоди не лише загальній справі, але й престижу нового напрямку управлінської діяльності.

Започаткований на початку 70-х рр. фінськими науковцями підхід, спрямований на отримання “високих кінцевих результатів”, у дуже короткий термін завоював загальне визнання завдяки досить вдалому поєднанню ідей ситуаційного, евристичного та цільового підходу із застосуванням високих вимог організаційної культури, значною мірою властивих діяльності японських менеджерів. Основу цього підходу становили такі положення:

- управління за результатами в кожній конкретній ситуації унікальне;
- сенс підходу полягає у вивільненні здібностей людини;
- система сприяє розвитку персоналу;
- результативність діяльності забезпечує врахування потреб клієнтів;
- управління – це сприяння підлеглим в успішному виконанні їхніх завдань.

Однак на практиці цей підхід викликає проблеми, пов’язані з різними стадіями розвитку трудових колективів, ці проблеми нерідко провокують конфлікти й навіть потрясіння. Крім того, немає відповіді на головне питання: у чому ж полягає кінцева мета і сенс діяльності, спрямованої на отримання “результату”. Якщо цей результат обмежується примітивними утилітарними цінностями, то побудоване на основі редукованих принципів управління може призвести спільноту до регресивних напрямків розвитку.

Дуже модною в останні десятиліття стала теорія “прийняття управлінських рішень”, що лише копіює деякі положення системного, цільового та ситуаційного підходів. Стосовно ж практичної значущості цієї теорії можна зауважити, що більшість нерідко справді важливих і правильних рішень просто не виконується як центральними, так і місцевими властивими структурами. Щодо важливості самих процесів, технологій підготовки і прийняття управлінських рішень наголосимо: практична реалізація рішень, прийнятих місцевими, регіональними та державними органами влади, визначатиметься обґрунтованістю та змістом світоглядних, концептуально-методичних, матеріально-технічних, організаційних, інформаційних та інших чинників, які, на превеликий жаль, не входять до базових показників компетентності структур, покликаних приймати важливі суспільні рішення.

Особливої уваги з боку органів влади мала б заслуговувати теорія “управління за цілями”, що до появи СРСР розглядалась переважно як один із засобів мотивації діяльності людини та невеликих соціальних спільнот, таких як сім’я, групи та колективи. З появою ж СРСР теорію “управління за цілями” обрано за базову доктрину державотворення, основу якої становили принципи: диктатури пролетаріату, провідної ролі однієї партії, колективізму та соціалістичного змагання. Сама ж мета управлінської діяльності розглядалась як процес досягнення загальнолюдського щастя.

Загальна стратегічна мета супроводжувалась визначенням спочатку десятків, а згодом і сотень так званих “цільових програм”. Зміст цих програм торкався розвитку не тільки окремих галузей виробництва (металургія, машинобудування, сільське господарство тощо), але й визначав розвиток провідних сфер життєдіяльності суспільства. Завдяки теорії цільового управління радянське суспільство за історично рекордні строки спромоглося перейти від феодално-кріпосницьких відносин до розбудови індустріально розвиненої країни, яка забезпечила реалізацію базових прав і свобод людини. Саме завдяки цій системі управління рівень освіти, охорони здоров’я населення, право на працю та інші складові соціальної захищеності були й багато в чому досі є зразком державного гарантування соціальних прав і свобод громадян.

Водночас змістовна невизначеність, теоретична суперечливість і “розмитість” мети призвели до надзвичайно вагомої кількості асоціальних наслідків тоталітарної за своєю

суттю системи. Так, за різними оцінками, жертвами цієї системи стали від 36 до 50 % населення Радянського Союзу. Не може мати виправдання політика геноциду щодо окремих етнічних груп, націй та народностей колишнього Союзу. Підміна ідеології суспільного розвитку пекельною пропагандистською машиною не тільки монополізувала роль партійної влади, але й призвела до стратегії “подвійної моралі”, “зрівняння у злиднях”, сприяла штучному розпалюванню ворожнечі. Ці та багато інших складових цільової теорії управління мають стати предметом спеціального аналізу, спрямованого як на підвищення управлінської ролі мети, так і на забезпечення соціально означених сенсу, змісту і спрямувань.

Започаткована у праці американських дослідників Т. Пітерса та Р. Вотермена “У пошуках ефективного управління” теорія “реалістичного управління” базується на суто емпіричних підходах до управлінської діяльності тими організаціями і компаніями, які досягли успіху. Основу головних компонентів управління успішними організаціями становлять, на їх думку, поняття “концепції 7 С”, до числа яких входять: структура, системи, стратегія, стиль, склад робітників, сума навичок, спільні цінності. Роль центрального об’єднавчого елементу в цій моделі виконують “спільні цінності”, які визначають особливості й характер прояву інших елементів. Розширюючи можливості “організаційної культури”, “цінностей колективу”, “духу підприємливості” та ліберальних стилів управління, автори, по суті, підмінюють предмет управління метою й завданнями бізнесової діяльності, спрямованої на досягнення прибутку. Щодо “суми навичок” взагалі слід зауважити: вони якоюсь мірою відображають психофізіологічний, а не соціальний, тим більш не духовний потенціал організації. Цей та інші підходи мають багато інших вад і суперечностей, на яких ми зупинились дещо раніше [16, 126–138].

Аналіз розглянутих вище підходів дозволяє зробити декілька очевидних, як нам здається, висновків, сутність яких дає підстави стверджувати, що до визначальних причин загострення кризової ситуації в усіх без винятку базових сферах життєдіяльності суспільства слід зарахувати брак надійної, обґрунтованої і, головне, перспективної концепції управління, зміст якої підмінюється не тільки частковими і редукованими теоріями, але й хибними ідеологічними доктринами псевдо- та квазіполітиків. Відсутність науковоспроможної концепції управління процесами розвитку особи, груп, трудових, наукових, освітніх колективів, підприємств, установ, організацій, сіл, міст, регіонів, держав і суспільства в цілому призводить не тільки до підміни теоретичних понять, але й породжує асоціальні та протиправні дії, які латентні структури, прикриваючись “політичними інтересами”, намагаються вивести з-під контролю органів місцевої, регіональної та державної влади.

Для подолання цих суперечностей ми розробили кластерну модель гуманістичної концепції управління, головними принципами побудови якої виступають діалектично поєднані між собою прямими і зворотними зв’язками раціональні (усвідомлювані) та ірраціональні (позасвідомі) елементи цілісної у своїй основі системи організації просторово-часових характеристик континуумів суб’єктів управлінської діяльності. Вихідними одиницями кластерів виступають, передусім, три якісно відмінних рівні організації управлінської діяльності: рівень сподівань; рівень очікувань; рівень вимог.

Кожен із рівнів розкривається раціональними та позасвідомими блоками, що включають по три базові елементи. Кожен елемент блоку має, у свою чергу, дихотомічну будову. Наприклад, поняття “планування” передбачає розподіл самого процесу на розробку та реалізацію планів стратегічних і тактичних, робочих і перспективних, поточних і лонгitudних. Поняття “мотивація” включає форми внутрішньої та зовнішньої детермінації, раціональної та чуттєвої регламентації, моральної або матеріальної стимуляції.

Наша модель ураховує значну кількість елементів, що становили основу багатьох із розглянутих вище управлінських теорій, що зайвий раз свідчить про вагомий внесок попередників у формування підходів, спрямованих на подальший прогресивний розвиток людини, держави й суспільства. Гуманістична природа даної концептуальної моделі полягає в наданні процесам управління можливості випереджальним чином впливати на процеси зовнішньої та внутрішньої

Теорія та історія державного управління

регламентації діяльності й одночасно з цим запобігає використанню самого суб'єкта управління як засобу, предмета, речі або іншої форми експлуатації, насильства чи приниження людської гідності (рис. 1).

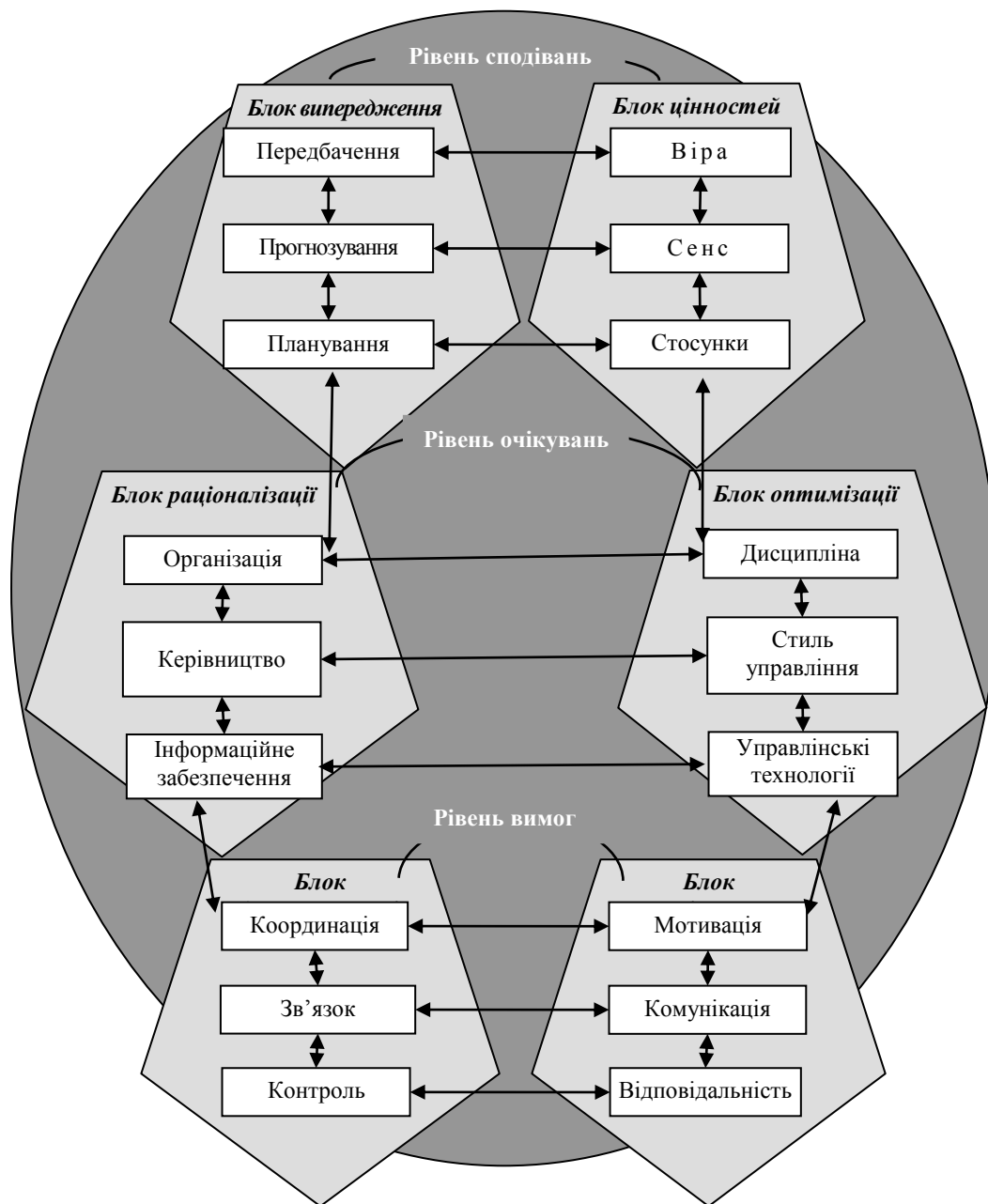

Рис. 1. Кластерна модель гуманістичної концепції управління

Чим більше прискорюються темпи глобалізації, тим більше суспільство мало б усвідомлювати той незаперечний факт, що не було раніше, немає зараз і в подальшому не буде завдання складнішого й тому важливішого, ніж розробка картини світу, яка б збагатила усіх разом і кожного зокрема широким спектром надсучасних засобів гармонізації процесів розвитку частини в структурі цілого. Не розуміючи цієї очевидної істини, світові латентні структури управління абсолютно безглуздо витрачають астрономічні суми на псевдонаукові проблеми, пов'язані із запуском колайдера, реалізацією програм мілітаризації планетарного та космічного простору. Незважаючи на повну відсутність фінансування як з боку державних, так і міжнародних структур, Україна нині є незаперечним світовим лідером у розв'язанні цієї проблеми, бо саме завдяки давнім традиціям української філософії людство побачило, урешті-решт, цілісну картину світу у вигляді загальної моделі універсуму актуального буття Всесвіту [17].

У вигляді великого кола цілісний універсум актуального буття включає три менших за діаметром кола неорганічного світу (теза), органічного (антитеза) та духовного світу (синтез). При цьому базовими одиницями кластерного моделювання універсуму актуального буття виступають вихідні форми руху матерії, енергії та інформації, кожна з яких проходить по три якісно відмінні етапи розвитку.

Неорганічну структуру універсуму становлять механічна, фізична й хімічні форми руху матерії, енергії та інформації, природа яких дозволяє розкрити неподільну сутність якісно нової, "термодинамічної" форми організації буття як системи процесів переходу від природи неживої до живої.

Органічну частину універсуму актуального буття становлять геологічна, ботанічна й зоологічна форми руху, енергії та інформації, що формують підвалини якісно нової, "біогенотичної" форми організації буття як механізмів переходу від органічних до соціокультурних і духовних процесів розвитку.

Сутність духовної структури універсуму – це соціальна, космічна і галактична форми руху, енергії та інформації, сутність яких розкривається поняттям "гуманоцентричної" форми організації буття як умови формування, розвитку та практичної реалізації фізичного, інтелектуального й духовного потенціалу особи, держави й суспільства на шляху освоєння самої планети Земля, найближчого та галактичного організованого космічного простору.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Підсумовуючи зазначене, особливу увагу слід звернути на той незаперечний факт, що подальше поглиблення уявлень про кластерну архітектоніку спеціальних, загальних та глобальних одиниць організації цілого й надалі виступатиме головною умовою розвитку універсумів суб'єктів управлінської діяльності, що не тільки сприятиме зростанню їх практичної віддачі, а й виступатиме головною умовою подальшого розвитку фізичного, економічного, правового, професійного, інтелектуального та соціокультурного потенціалу усіх суб'єктів соціального буття.

Розглянуті вище концептуально-методологічні підходи до кластеризації публічного адміністрування процесами стратегічного розвитку дозволяють сформулювати вагомий для розвитку вітчизняних, європейських та світових соціальних інституцій *наукові висновки*.

1. Поширені у країнах ЄС та світу підходи до використання кластерів як базового інструментарію управління процесами розвитку суспільства у своїй основі безпідставні, необґрунтовані та соціально небезпечні.

2. Запропоновані нами широкі підходи до розуміння предметної області кластеризації, а також розроблена кластерна архітектоніка: гносеологічних механізмів розвитку суспільства, системної організації буття, гуманістичної концепції управління та картини світу – закладають підвалини беззаперечної провідної ролі України у використанні кластерного підходу в ролі системи засобів моделювання окремих, спеціальних, загальних та глобальних процесів стратегічного розвитку суб'єктів соціального буття.

Список використаних джерел:

1. Europe INNOVA. Innovation and clusters: the experience of 11 networks [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.europe-innova.eu/web/guest>.
2. Зілинська М. М. Концепція кластерів в удосконаленні механізмів державного управління екологічним громадським здоров'ям сільських територій [Електронний ресурс] / Зілинська М. М. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua>.
3. Ковальова Ю. Кластер як новий інструмент модернізації економіки [Електронний ресурс] / Ю. Ковальова // Схід. – 2007. – № 5 (83). – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/17_SSN_2007/Economics/22544.doc.htm.
4. Семенова Г. А. Національний кластер – новий шлях для прискорення економічного інноваційного зростання України / Г. А. Семенова, О. С. Богма // Вісник економічної науки України. – 2006. – № 11 (19). – С. 127–133.
5. Сорока Р. Ю. Промислова політика та кластеризації економіки [Електронний ресурс] / Сорока Р. Ю. – Режим доступу : <http://www.dy.nauka.com.ua>.
6. Сенченко М. І. Латентні структури світової політики: нариси з конспірології / Сенченко М. І. – К. : МАУП, 2003. – 312 с.
7. Решетніченко А. В. Поняття предмета, структури і функцій універсології / А. В. Решетніченко // Гуманітарний журнал. – 2002. – № 3. – С. 10–22.
8. Решетніченко А. В. Теоретичні основи універсології / А. В. Решетніченко // Філософія, культура, життя : міжвузівський зб. наук. пр. – Д. : Системні технології, 1998. – Вип. 2. – С. 34–38.
9. Решетніченко А. В. Генеза розвитку права від протосоціуму до середньовіччя / А. В. Решетніченко // Грані. – 2010. – № 5 (73). – С. 65–68.
10. Решетніченко А. В. Генеза розвитку права у епоху Відродження та Нових часів / А. В. Решетніченко // Грані. – 2010. – № 6 (74). – С. 51–53.
11. Решетніченко А. В. Генеза управлінської еліти / А. В. Решетніченко, О. Б. Кіреєва // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. / редкол. : С. М. Серьогін (голов. ред.) [та ін.]. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2009. – Вип. 1 (35). – С. 20–30.
12. Решетніченко А. В. Світоглядні основи управління якістю вищої освіти / А. В. Решетніченко, С. О. Шевченко // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія : щоквартальний наук.-практ. журнал. – Х. : НТУ (Харківський політехнічний інститут ХПІ), 2009. – № 3. – С. 10–18.
13. Підготовка управлінської еліти в Україні: теорія і практика : монографія / [А. В. Решетніченко, В. Г. Вікторов, О. М. Корх та ін.] ; за заг. ред. О. Б. Кіреєвої. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2010. С. 7–18.
14. Мескон М. Х. Основи менеджмента / Мескон М. Х., Альберт М., Хедоури Ф. М. – М. : Дело, 1992. – 800 с.
15. Решетніченко А. В. Управління змінами в постмодернізмі / А. В. Решетніченко // Філософія, культура, життя : міжвузівський зб. наук. пр. – Д. : Наука і освіта, 2001. – Вип. 13. – С. 89–100.
16. Решетніченко А. В. Парадигма жизнедеятельности и мировоззрение. Методологический аспект : монографія / Решетніченко А. В. – Д. : Изд-во ДГУ, 1997. – С. 126–138.
17. Решетніченко А. В. Картина мира в системе познания / А. В. Решетніченко, И. В. Распопов. – Д. : Изд-во ДГУ, 1992. – 144 с.